

dr hab. Eugeniusz Kośmicki

Wydział Ekonomiczno-Społeczny, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
e-mail: eugeniusz.kosmicki@up.poznan.pl

DOI: 10.15290/ose.2017.06.90.18

RECENZJA

książki: *Der Neue Fischer Weltalmanach 2017. Zahlen – Daten – Fakten. Schwerpunkt Sicherheit (Nowy światowy almanach Fischera 2017. Liczby – daty – fakty. Podstawowy zakres zainteresowań bezpieczeństwo)*, (redaktion) Christin Jöchel (verantwortlich), Jonas Bogumil, Rita Gwardys, (mitarbeit) Raven Musialik, S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main 2016, ss. 735.

Współcześnie pojęcie almanachu światowego oznacza wszechstronną, aktualną, łatwo dostępną wiedzę o współczesnym świecie. Co więcej, każdy nowy rocznik „Nowego światowego almanachu” ma istotne znaczenie nie tylko dla czytelników z krajów i obszarów niemieckojęzycznych. Recenzowany tom zawiera obszerną wiedzę: ekologiczną, ekonomiczno-społeczną, a także społeczno-polityczną na temat różnych aspektów bezpieczeństwa. Dotyczą one sytuacji globalnej, problemów w poszczególnych krajach, jak również związanych z działaniami w takich instytucjach, jak Unia Europejska i organizacje międzynarodowe oraz w dziedzinie gospodarki i środowiska ujmowanych globalnie. Uzupełniającą rolę odgrywa załączona do tekstu płyta CD-ROM, która zawiera 550 krótkich biografii i 250 tysięcy danych z zakresu: środowiska, gospodarki, demografii i polityki.

Obszerny almanach światowy składa się z następujących części składowych: przedmowy redakcji; „Niespokojne czasy”; „Tematy świata”; „Państwa od Afganistanu do Cypru” (ze szczególnym wyróżnieniem: Niemiec, Austrii, Szwajcarii i obszarów polarnych); „Dane podstawowe, flagi, mapy razem ze strefami czasowymi i mapami kontynentów”; „Unia Europejska”; „Organizacje międzynarodowe”; „Gospodarka”; „Środowisko”; „Słowniczek” (podstawowych terminów); „Skorowidz”. W krótkiej przedmowie zwrócono uwagę na cel almanachu światowego jako podstawowego źródła informacji o problemach globalnych i sytuacji w poszczególnych krajach w zakresie zagrożenia bezpieczeństwa. Wskazano na przelom w czasie Szczytu Klimatycznego w Paryżu (choć USA za prezydentury D. Trumpa wypowiedziały później ustalenia Szczytu). Zamachy we Francji i Belgii oraz terror organizacji Boko Haram w Nigerii i w sąsiednich krajach, a zarazem w Somalii i Kenii (terrorystyczna organizacja Al-Shabaab) stanowiły podstawowe wyzwania. Problem uchodźców i migrantów doprowadził do

daleko idących skutków, które zarazem objęły Europę (m.in. przywrócenie kontroli granicznych w wielu krajach strefy Schengen oraz problemy w Grecji i Włoszech). Pozytywne zmiany wystąpiły na Kubie, w Kolumbii i Myanmar (Birma). Do ważnych wydarzeń politycznych, z wieloma różnorodnymi konsekwencjami, należały wybory w USA (Donald Trump) i referendum w sprawie Brexitu w Wielkiej Brytanii.

W części pierwszej zawarto siedem artykułów podejmujących ważne kwestie dla ludzkości i całego świata. Mają one charakterystyczne tytuły: „Bezpieczeństwo”; „Uchodźcy”; „Wojny, kryzysy i konflikty”; „Wolność prasy”; „Ludność”; „Katastrofy naturalne”; „Przestrzeń kosmiczna”. Bezpieczeństwo wiąże się z najważniejszymi dobrami publicznymi i tym samym warunkami wewnętrznymi i zewnętrznymi, takimi jak: ataki terrorystyczne, problem reakcji państw, posługiwanie się argumentem bezpieczeństwa przez autorytarne państwa czy też zagadnienia samoobrony. W 2016 roku i obecnie utrzymuje się problem uchodźców, który stanowi 65,3 mln ludzi. Najwięcej uchodźców „dostarczały”: Syria, Afganistan, Somalia, Sudan, Sudan Południowy, a także Jemen, Irak i Ukraina. W Europie w 2015 roku żyło 4,4 mln uchodźców (*refugees*), a do tego dołączyło 1,3 mln azylantów. Jednak największym problemem są wewnętrzni uchodźcy na obszarze Afryki i Bliskiego Wschodu. Szybko rozwija się przestępczość w zakresie sprowadzania uchodźców i migrantów. W 2015 roku było 409 politycznych konfliktów, z tego 43 wiązały się z ogromnym zakresem przemocy (19 wojen i 24 ograniczone wojny). Głównie wydarzyły się one w Afryce, na Bliskim Wschodzie i Azji Południowej.

Pojęcie wolności mediów dotyczy prawa do swobodnego wykonywania ich czynności, m.in.: niecenzurowanych publikacji, informacji i poglądów. Już w 66 państwach świata prawie ona nie występuje. Na liście najbardziej „wolnych” państw znajdują się: Norwegia, Belgia, Finlandia, Holandia, Szwecja, a zamykają ją: Krym, Erytrea, Uzbekistan, Turkmenistan i Północna Korea. W wielu krajach zawód dziennikarza należy do bardzo zagrożonych zawodów (m.in. w 2015 roku zostało zabitych 110 dziennikarzy). Według prognoz ONZ, ludzkość świata w 2015 roku liczyła 7,3 mld, w 2050 roku będzie liczyć już 9,7 mld, a w 2100 roku wzrośnie ona do 11,2 mld. Najwyższa stopa przyrostu naturalnego wynosi obecnie w Afryce (4,7 dzieci na kobietę). Natomiast długość życia wynosi globalnie około 70 lat. Rozwój demograficzny prowadzi do starzenia się ludzkości. Równocześnie zwiększa się liczba katastrof naturalnych (w 2014 roku było 980 katastrof). Większość katastrof naturalnych była uwarunkowana pogodą (aż 94%), a tylko 6% geofizykalnie (trzęsienia ziemi, tsunami, wybuchy wulkanów). W 2015 roku miały miejsce m.in.: trzęsienia ziemi w Nepalu, anomalie klimatu El Nino, zimowe nawałnice w USA i w Kanadzie czy ogromne upały w Indiach i Pakistanie. Jednocześnie wiele zmian zachodzi w przestrzeni kosmicznej (prywatne przedsiębiorstwa kosmiczne, funkcjonowanie międzynarodowej stacji kosmicznej, kosmodrom Wostoczny).

Znaczną część omawianego almanachu światowego stanowi rozdział „Państwa od Afganistanu do Cypru”. W części tej zwrócono uwagę na: ogólną charakterystykę państw (nazwa państwa, powierzchnia, liczba mieszkańców, wielkość PKB, waluta), strukturę państwa, ludność, formę państw i rządów, charakterystykę systemu gospodarczego.

Przy omawianiu określonych państw uwzględniono podstawowe problemy bezpieczeństwa w takich krajach, jak: Afganistan (wojna domowa, terroryzm, uchodźcy, uprawa opium), Egipt (procesy przeciwko Bractwu Muzułmańskiemu, terroryzm, walki na Północnym Synaju), Algeria (działalność terrorystyczna), Angola (epidemia żółtej febry), Argentyna (problemy korupcji, handlu narkotykami), Armenia i Azerbejdżan (konflikt o enklawę Górny Karabach), Etiopia (antagonizmy etniczne i graniczne), Australia (problem polityki wobec uchodźców, wydobywanie zasobów naturalnych), Bangladesz (nasilenie przemocy politycznej, terroryzm religijny), Belgia (terroryzm muzułmański), Brazylia (epidemia wirusa *żyka*, problem przestępczości), Chiny (konflikty terytorialne na Morzu Południowochińskim), Niemcy (problem terroryzmu, napływ uchodźców i migrantów, wzrost nastrojów nacjonalistycznych AfD), Erytrea (autorytarny rząd, problem uchodźców), Francja (problem terroryzmu muzułmańskiego, narastanie nastrojów prawicowych, problem integracji uchodźców), Gruzja (zajęcie Abchazji, Południowej Osetii przez Rosję), Grecja i Włochy (napływ uchodźców i ich relokacji), Wielka Brytania (problem Brexitu), Indie (spór o Kaszmir, problem pogromów antymuzułmańskich, zagrożenie kobiet), Indonezja (narastanie fundamentalizmu muzułmańskiego), Irak (wojna z Państwem Islamskim), Syria (wojna z Państwem Islamskim, zniszczenie kraju w wyniku wojny domowej, ogromny problem uchodźców), Izrael (problem palestyński, budowy nowych osiedli na obszarach palestyńskich, niebezpieczeństwo terroryzmu), Jemen (gwałtowna wojna domowa, zagrożenie życia większości mieszkańców), Demokratyczna Republika Kongo (przemoc i masowe wypędzenia we wschodnim Kongo), Korea Północna (reżym totalitarny, zbrojenia jądrowe), Liban i Jordania (problem dużej liczby uchodźców i zabezpieczenia ich życia w obozach), Libia (problem uchodźców i migrantów), Madagaskar (zachowanie naturalnej przyrody i rzadkich gatunków roślin i zwierząt), Meksyk (ogromna przestępczość narkotykowa, wiele zabójstw), Nigeria i sąsiednie państwa (Niger, Kamerun, Czad – ofiara terrorystycznej organizacji Boko Haram), Pakistan (terroryzm, problem uchodźców), Filipiny (wojna domowa, problem narkotyków), Rosja (zajęcie Krymu, popieranie separatystów w Donbasie, autorytarne formy rządów), Sudan i Południowy Sudan (obszary wojen domowych i masowego napływu uchodźców), Turcja (terroryzm, rządy autorytarne).

Sąsiad Polski – Ukraina znajduje się w trudnej sytuacji gospodarczej i politycznej. Rosja zajęła Krym i Donbas, a zjawiska terroryzmu i korupcja są niezmiernie częste. Dotkliwe problemy społeczno-gospodarcze i ekologiczne występują w Azji Środkowej. Dotyczy to: Kazachstanu, Uzbekistanu, Kirgistanu, Tadżykistanu. Wiele problemów, głównie ekologicznych, wiąże się również z Arktyką i Antarktydą. Arktyka obejmuje 26 mln km². Najważniejszymi zagrożeniami są: eksploatacja zasobów naturalnych, topnienie lodowców i zagrożenia ekologiczne i mniejszości etnicznych. Antarktyda pozostaje w zasadzie bez stałych mieszkańców. W zimie jej wielkość wynosi 30 mln km² (niebezpieczeństwo związane ze zmianą klimatyczną).

Ważna pod względem informacyjnym jest część „Dane podstawowe, flagi, mapy razem ze strefami czasowymi i mapami kontynentów”. Przedstawiono w niej dane statystyczne, takie jak: państwa według wielkości, podstawowe dane demograficzne,

wykształcenie i zdrowie, zasadnicze dane w zakresie: gospodarki, środowiska, problemów militarnych.

W „Nowym Światowym Almanachu Fischera 2017” również przedstawiono: „Unię Europejską”; „Organizacje międzynarodowe”; „Gospodarkę”; „Środowisko”; „Słowniczek” i „Skorowidz”. Rozważania na temat Unii Europejskiej zawierają aktualną wiedzę na temat: celów, zakresów działania, powstania i rozwoju Unii Europejskiej, państw członkowskich, zewnętrznych stosunków między Unią a resztą świata. Wiele uwagi poświęcono głównym organom i instytucjom, budżetowi, a także kronice podstawowych wydarzeń. We współczesnej Unii dużą rolę odgrywa „Strategia Europa 2020”, która kładzie nacisk na: wzrost zatrudnienia, rozwój innowacyjności, politykę ochrony klimatu i politykę energetyczną, rozwój edukacji, zwalczanie ubóstwa. W kronice wskazano m.in. takie problemy, jak: Brexit, Europejskie Centrum Zwalczania Terroryzmu, zmiany na obszarze strefy Schengen (m.in. kontrole wewnętrzne), kryzys migracyjny i kryzys uchodźczy.

Kolejna część almanachu jest poświęcona Organizacji Narodów Zjednoczonych (główne organy, organy pozostałe, programy i fundusze), a zarazem organizacjom wyspecjalizowanym. Wśród pozostałych organizacji międzynarodowych należy wskazać m.in.: Ammesty International, Ligę Arabską, Radę Europy, Unię Afrykańską, G7, G20, NATO, OECD, Światową Organizację Handlu.

Następna część almanachu dotyczy gospodarki („Gospodarka”), w tym: gospodarki światowej (m.in.: globalizacji, handlu światowego, zagranicznych inwestycji bezpośrednich, zadłużenia państw, rynków finansowych); państw i regionów (państw przemysłowych, państw będących w transformacji, Rosji, państw rozwijających się i nowo uprzemysłowionych); żywienia, surowców, energii (głównie nośników energii); przemysłu; usług. Istotne znaczenie mają rozważania nad zmianami środowiska („Środowisko”). W tej części uwzględniono: zmiany klimatu (m.in.: antropogeniczny efekt cieplarniany, przyczyny zmian klimatu, skutki zmian klimatu, ochronę klimatu, Szczyt Klimatyczny w Paryżu), lasy, różnorodność biologiczną, wodę i jej zagrożenia, oceany (ocieplenie i zakwaszenie, nadmierne połowy ryb, emisje i odpady, szkody na głębokim morzu), chemię środowiska (zanieczyszczenie powietrza, związki chemiczne szkodliwe dla warstwy ozonowej, trwale związki organiczne) oraz koncepcję trwałego i zrównoważonego rozwoju. Koncepcja ta odnosi się do: gleb i zużycia ich powierzchni, wody, odpadów, odnawialnych źródeł energii, ekologicznego odcisku stopy (*ecological footprint*).

„Nowy światowy almanach Fischera 2017” zasługuje na uwagę także polskich czytelników. Jego zaletą jest aktualna i wszechstronna wiedza oparta na danych empirycznych. Wskazana byłaby znajomość almanachu jako cennej pomocy w zrozumieniu problemów: bezpieczeństwa w ujęciu globalnym, poszczególnych państw czy określonych sektorów środowiska, gospodarki bądź społeczeństwa.